

**La Consulta Jove,
un espai per acompanyar
el jovent cap a la salut
afectivosexual**

**M. CLARA VIDAL THOMAS
JOANA RIPOLL AMENGUAL
M. ANTÒNIA FONT OLIVER
KATYA MOLINAS MUT**

M. Clara Vidal Thomas

1966. Diplomada i graduada en infermera per la Universitat de les Illes Balears. Màster en epidemiologia per la Universitat de L'Havana (Cuba). Des del 1992 treballa al Gabinet Tècnic de la Gerència d'Atenció Primària de Mallorca, Servei de Salut de les Illes Balears. Professora de l'Escola Universitària d'Infermeria, entre 1990 i 1999. Des del 2002 membre de la Comissió Tècnica de Promoció i Educació per la Salut als Centres Educatius entre la Conselleria de Salut i la Conselleria d'Educació i Universitat. Tècnica de salut de la Unitat Docent Multiprofessional d'Atenció Familiar i Comunitària de Mallorca. Responsable de la coordinació de la Consulta Jove a Mallorca des de l'inici. Actualment, membre de la Comissió Tècnica d'Educació i Salut de les Illes Balears i de la Subcomissió d'Educació i Salut per a la coordinació d'infants i de joves amb problemes de salut als centres educatius.

Joana Ripoll Amengual

1973. Diplomada en estadística per la Universitat Autònoma de Barcelona. Diploma de metodologia de la investigació en clínica per l'Institut Universitari de Salut Pública de Catalunya. Máster d'investigació en atenció primària per la Universitat Autònoma de Barcelona. Des del 1999 tècnica d'investigació de la Unitat d'Investigació de la Gerència d'Atenció Primària de Mallorca. Servei de Salut de les Illes Balears. Fa l'anàlisi estadística del programa Consulta Jove.

Maria Antònia Font Oliver

1966. Diplomada en infermeria i graduada en infermeria per la Universitat de les Illes Balears. Postgraduada en promoció i educació per a la salut (UOC 2001). Experta universitària en gestió de serveis d'infermeria (UNED 2008). Membre de la Comissió Tècnica d'Educació i Salut de les Illes Balears i de la Subcomissió d'Educació i Salut per a la coordinació d'infants i de joves amb problemes de salut als centres educatius. Actualment, directora d'infermeria de la Gerència d'Atenció Primària de Mallorca, Servei de Salut de les Illes Balears.

Katya Molinas Mut

1968. Diplomada universitària d'infermeria per la Universitat de les Illes Balears. Experta universitària en emergències i cures intensives per la Universitat Complutense de Madrid (1993). Experta universitària en gestió de serveis d'infermeria per la UNED (2009). Al CS Marines, impulsà la Consulta Jove i la Comissió Intersectorial, integrant tots els agents socials de la comunitat educativa. Actualment, membre de la Comissió Tècnica d'Educació i Salut de les Illes Balears i de la Subcomissió d'Educació i Salut per a la coordinació d'infants i de joves amb problemes de salut als centres educatius. Subdirectora d'infermeria dels sectors sanitaris de Llevant i Tramuntana de la Gerència d'Atenció Primària de Mallorca. Servei de Salut de les Illes Balears.

Resum

L'adolescència és una etapa de transició cap a l'edat adulta on la majoria dels joves són i se senten sans. Els centres educatius, per l'escolarització obligatòria entre els 12 i 16 anys, són el lloc on passen gran part del temps i es pot prolongar encara uns anys més, si fan batxillerat o cicles formatius. El centre educatiu (CE) és un lloc idoni per promoure i educar per a la salut i el personal professional sanitari dels centres de salut de referència té entre les seves funcions i en la cartera de serveis encomanada aquesta tasca. La Consulta Jove (CJ) és un espai als CE perquè els joves puguin resoldre amb professionals sanitaris els dubtes sobre salut. Es va iniciar el curs 2004-2005 a tres centres educatius i tres centres de salut i ha anat augmentant progressivament. La CJ afavoreix que els CE s'impliquin en el projecte de Centres educatius promotors de la salut (CEPS).

Per posar en marxa la Consulta Jove hi ha d'estar d'acord l'equip del centre de salut (CS) i l'equip directiu, claustre, consell escolar i associació de pares i mares del CE. La CJ es fa normalment un dia a la setmana, el jovent hi pot acudir de manera individual o grupal, i es complementa amb sessions, tallers o altres activitats relacionades amb la salut que es consensuen i organitzen des de la comissió de salut, quan aquesta existeix al CE. La Gerència d'Atenció Primària de Mallorca recull l'activitat de la CJ i les activitats associades de promoció i d'educació per a la salut que es duen a terme al CE en el seu sistema d'informació.

El nombre de CE i CS implicats ha anat augmentant progressivament. Durant aquests tretze cursos hi ha hagut un total de 1.469 dies

de consulta i s'han atès 22.209 joves en 9.257 consultes, la majoria en grup (66,9 %). Els professionals que més freqüentment condueixen la Consulta Jove són les infermeres. Els temes que més consulten els joves estan relacionats amb la salut afectivosexual i consulten més les al·lotes que els al·lots.

Les activitats de promoció i educació per a la salut que fan els professionals del CS al CE han anat augmentant progressivament.

Des del curs 2014-15 es posa en marxa entre les dues conselleries (de Salut i d'Educació i Universitat) el Programa de Centres Educatius Promotors de la Salut

Segons la valoració del personal professional implicat (sanitari i docent), el Programa CJ és útil per millorar l'accessibilitat i l'atenció durant l'adolescència, per resoldre dubtes i per dotar el jovent d'eines per millorar la salut pròpia. Els motius de consulta sobre salut afectivosexual són els més freqüents. El programa CEPS facilita que els CE tinguin una visió de conjunt de les activitats de promoció de la salut i que es puguin treballar amb tota la comunitat educativa.

Paraules clau

Adolescència / Promoció de la salut / Educació secundària / Centre educatiu

Resumen

La adolescencia es una etapa de transición hacia la edad adulta donde la mayoría de los jóvenes son y se sienten sanos. Los centros educativos, por la escolarización obligatoria entre los 12 y 16 años, son el lugar donde pasan gran parte del tiempo y se puede prolongar todavía unos años más, si hacen bachillerato o ciclos formativos. El centro educativo (CE) es un lugar idóneo para realizar actividades de promoción y educación para la salud y los profesionales sanitarios de los centros de salud de referencia tienen entre sus funciones y en su cartera de servicios esta tarea encomendada. La Consulta Joven (CJ) es un espacio en los CE para que los jóvenes puedan resolver, con profesionales sanitarios, sus dudas ante la salud. Se inició el curso 2004-2005 en tres centros educativos y tres centros de salud y ha ido aumentando progresivamente. La Consulta Joven favorece que los CE se impliquen en el proyecto de Centros educativos promotores de la salud (CEPS).

Para poner en marcha la Consulta Joven tienen que estar de acuerdo el equipo del centro de salud (CS) y el equipo directivo, claustro, consejo escolar y asociación de padres y madres del CE. La CJ se hace normalmente un día a la semana, los jóvenes pueden acudir de manera individual o grupal, y se complementa con sesiones, talleres u otras actividades relacionadas con la salud que se consensuan y organizan desde la comisión de salud, cuando ésta existe en el CE. La Gerencia de Atención Primaria de Mallorca recoge la actividad de la CJ y las actividades asociadas de promoción y educación para la salud que se llevan a cabo en el CE en su sistema de información.

El número de CE y CS implicados ha ido aumentando progresivamente. Durante estos trece cursos ha habido un total de 1.469 jornadas de consulta y se han atendido 22.209 jóvenes en 9.257 consultas, la mayoría en grupo (66,9 %). Los profesionales que más frecuentemente conducen la Consulta Joven son las enfermeras. Los temas que más consultan los jóvenes están relacionados con la salud afectivo-sexual y consultan más las chicas que los chicos.

Las actividades de promoción y educación para la salud que realizan los profesionales del CS en el CE han ido aumentando progresivamente. Desde el curso 2014-15 se pone en marcha entre las dos consejerías (de Salud y de Educación y Universidad) el Programa de Centros Educativos Promotores de la Salud.

Según la valoración de los profesionales implicados (sanitarios y docentes), el programa Consulta Joven es útil para mejorar la accesibilidad y la atención durante la adolescencia, para resolver dudas y para dotar a los jóvenes de herramientas para mejorar su propia salud. Los motivos de consulta sobre salud afectivo-sexual son los más frecuentes. El programa CEPS facilita que los CE tengan una visión de conjunto de las actividades de promoción de la salud y que puedan trabajar con toda la comunidad educativa.

Palabras clave

Adolescencia / Promoción de la salud / Educación secundaria / Centro educativo

1. Fonamentació teòrica

En general, el col·lectiu d'adolescents són un grup de població sana, encara que les al·lotes perceben un estat de salut pitjor que els seus iguals homes (Ministeri de Sanitat, Serveis Socials i Igualtat, 2017; Institut de la Joventut [INJUVE], 2016; INJUVE, 2013). Molts dels problemes de salut de l'edat adulta comencen en aquest període de trànsit entre la infància i l'edat adulta, quan es van configurant la identitat i l'estil de vida de les persones (Organització Mundial de la Salut [WHO], s.d.).

Les taxes de mortalitat entre els 15 i els 19 anys són actualment més altes que entre el primer any de vida i ocupen el quart lloc als països amb ingressos més alts; aquesta mortalitat és moltes vegades evitable, ja que s'inicien conductes de risc, com ara el consum de tòxics (alcohol i altres drogues), la conducció de vehicles de motor i també les relacions sexuals, entre d'altres (INJUVE, 2016).

Per tot això, l'Organització Mundial de la Salut (OMS) demana que els serveis sanitaris prestin més atenció al jovent (WHO, s.d.) i, des del 1991, promou la xarxa europea d'escoles promotores de la salut, entre d'altres (Schools for Health Europe, s.d.).

El jovent identifica els serveis sanitaris com a llocs on poden resoldre els problemes de salut puntuals, però

no com a espais per consultar dubtes relacionats amb la salut (Gerència d'Atenció Primària de Mallorca, 2005). Tenen dificultats per accedir als serveis sanitaris per diferents motius, com ara: la manca de comunicació, la falta d'adequació de la informació, la por de l'absència de privacitat i els horaris, entre d'altres (Ministeri de Sanitat, Serveis Socials i Igualtat, 2011).

A Espanya, l'educació secundària és obligatòria entre els 12 i els 16 anys, però molts de joves continuen estudiant el batxillerat o mòduls formatius durant alguns anys; per tant, passen una gran part del dia al centre educatiu (CE), on es relacionen amb els iguals i on tenen referents (professorat i la resta de personal del CE) que poden ser bons agents de salut. En conseqüència, el CE és un lloc clau i idoni per fer-hi promoció i educació per a la salut i detectar conductes de risc (Schools for Health Europe, s.d.; Ministeri de Sanitat, Serveis Socials i Igualtat, 2011).

Des de fa més de vint anys el Ministeri de Salut i el d'Educació d'Espanya treballen conjuntament en el projecte anomenat «Salut a l'escola» i, per això, han elaborat diferents documents per posar en marxa la promoció i l'educació per a la salut als centres educatius. Entre aquests destaquen: el document per a les administracions educatives i sanitàries i la guia per aconseguir-ho (Ministeri de

Sanitat, Sanitat, Serveis Socials i Igualtat 2011; Ministeri d'Educació, Política Social i Esport i Ministeri de Sanitat i Consum, 2008; Ministeri d'Educació / Ministeri de Sanitat, Serveis Socials i Igualtat, 2009).

L'educació en matèria de salut afectivosexual de la joventut és una de les recomanacions que fan organismes internacionals (OMS, UNESCO) i també dels àmbits estatal (Ministeri d'Educació / Ministeri de Sanitat, Serveis Socials i Igualtat, 2009) i local (Ministeri de Sanitat i Consum, 2008; Conselleria d'Educació i Universitat, s.d.).

La cartera de serveis comuna del Sistema Nacional de Salut destaca el paper dels equips d'atenció primària dels centres de salut (CS) en les activitats de promoció i d'educació per a la salut dirigides a les persones individuals, a les famílies i a la comunitat, en coordinació amb altres nivells o sectors implicats, i fa referència també a la promoció de les conductes saludables amb relació a la sexualitat, per evitar embarassos no desitjats i malalties de transmissió sexual (Reial decret 1030/2006, de 15 de setembre). Per tant, la relació i la tasca conjunta entre el personal professional sanitari dels CS i el personal professional dels CE de la zona són fonamentals per a la promoció de la salut del jovent (Ministeri de Sanitat, Serveis Socials i Igualtat, 2011). La Llei 44/2003, de 21 de novembre, d'ordenació de les professions sanitàries, atribueix al personal mèdic la indicació i la realització d'activitats de promoció i d'educació per a la salut, i al personal d'infermeria la direcció, l'avaluació i la prestació de les cures en matèria de promoció i d'educació

per a la salut (Llei 44/2003, de 21 de novembre).

Les Illes Balears és una de les comunitats autònomes amb una taxa més alta de diagnòstics d'infecció pel VIH i de malalties de transmissió sexual, i també és una de les que tenen una taxa més alta d'interrupció voluntària de l'embaràs (Direcció General de Salut Pública i Participació, 2017).¹⁶ A més, com a la resta de l'Estat, s'hi produeixen problemes d'abusos sexuals, d'assetjament sexual per mitjà de les xarxes socials i de violència de gènere, entre d'altres.

En l'àmbit local, l'any 2002 es va subscriure un acord entre la Conselleria de Salut i Consum i la Conselleria d'Educació i Cultura del Govern de les Illes Balears (publicat en el *Butlletí Oficial de les Illes Balears* núm. 78/2002) per desenvolupar programes d'educació per a la salut als CE de les Illes Balears i es va crear la Comissió Tècnica de Promoció i Educació per a la Salut, formada per personal tècnic d'ambdues conselleries (BOIB núm. 78/2002, de 29 de juny).

Així mateix, es va elaborar el primer Pla de Salut de les Illes Balears, per al període 2003-2007, que tenia el grup d'infància i d'adolescència entre les àrees prioritàries d'intervenció i abordava les conductes alimentàries alterades i els embarassos no desitjats en adolescents i joves (Direcció General de Salut Pública i Participació, 2013).

L'any 2003, la Comissió Tècnica va elaborar el document *L'educació per a la salut als centres educatius a partir de projectes intersectorials*, que posteriorment va ser revisat i editat com a marc per al treball conjunt entre Educació i Salut i del programa

Consulta Jove (Conselleria de Salut i Consum, 2003).

L'any 2011, la Conselleria de Salut –mitjançant la Direcció General de Salut Pública i Participació– va posar en marxa el programa «Sexe segur i responsable» (Direcció General de de Salut Pública i Participació, s.d.) i el 2018 ha incorporat un programa nou, «Amb tots els sentits» (Aranguren-Belardi, 2017). Apliquen els dos programes no només el personal docent, sinó també el personal sanitari del CS de referència de cada CE.

El programa Consulta Jove es va posar en marxa en el curs 2004-2005 en tres CS i tres CE i, progressivament, s'ha anat implementant, a la vegada que l'han impulsat les institucions implicades en el programa de Centres educatius promotors de la salut (CEPS) (Conselleria d'Educació i Universitat, s.d.; Conselleria d'Educació i Universitat, 2016) amb l'objectiu que els CE i la comunitat educativa –especialment l'alumnat– adoptin hàbits de vida saludables en un entorn favorable per a la salut.

2. Metodologia

Consulta Jove és un programa de promoció i educació per a la salut de la Conselleria de Salut, elaborat per la Gerència d'Atenció Primària de Mallorca amb la col·laboració entre els centres d'educació secundària i el centre de salut de referència de cadascun.

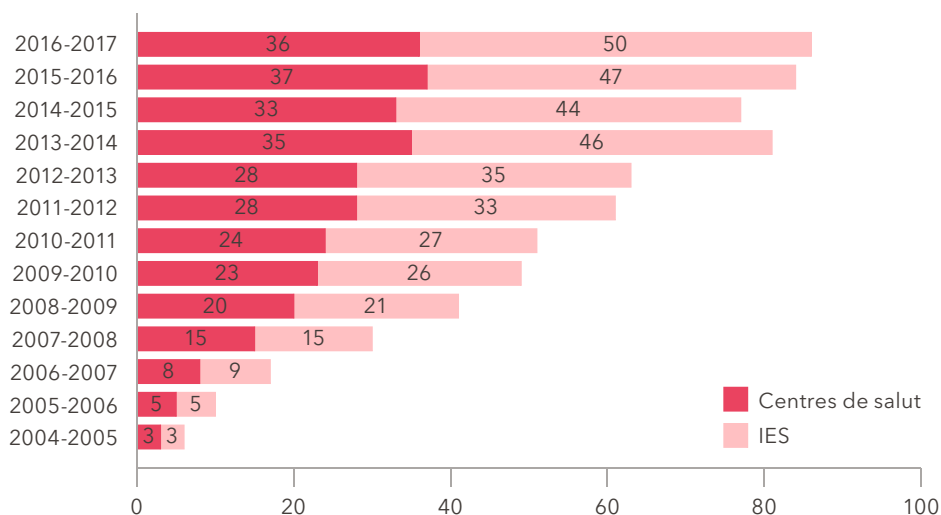
Per posar en marxa el programa Consulta Jove en un CE, l'equip del CS de referència hi ha d'estar d'acord i s'ha d'aprovar en una reunió d'equip. Per la seva banda, en el CE

l'ha d'aprovar el claustre de professorat amb el suport del consell escolar i de l'associació de pares i mares d'alumnes. Es recomana que en el CE es creï una comissió de salut amb representants de la comunitat educativa i de l'entorn comunitari (polícia tutor, representants de la regidoria de salut i/o serveis socials, mediadors, educadors de carrer, etc.), incloent-hi també el personal professional responsable del programa Consulta Jove del CS. L'objectiu és consensuar les activitats relacionades amb la salut al CE i anar implementant el programa CEPS (Conselleria de Salut i Consum, 2003; Conselleria d'Educació i Universitat, 2016).

Consulta Jove és un servei d'assessorament conduït per professionals sanitaris del CS que es desplacen al CE –generalment un dia per setmana– per escoltar directament de l'alumnat els dubtes i les inquietuds que tenen sobre la salut i els problemes que poden patir i ajudar-lo a resoldre'ls. Les consultes tenen lloc en un espai cedit pel CE, que permet la intimitat, i es fan de manera confidencial. Per mitjà de les comissions de salut i de la relació entre el CE i el CS, Consulta Jove es complementa amb activitats de promoció i d'educació per a la salut dirigides a l'alumnat, al professorat i a les famílies, a més d'altres activitats relacionades, com ara la participació en jornades culturals, festes al CE o activitats a la comunitat. Les activitats que el personal professional del CS de referència del CE hi duen a terme es recullen en el Sistema d'Informació de la Gerència d'Atenció Primària.

Gràfic 1. Centres de salut i centres educatius que fan Consulta Jove

Font: Unitat de Sistemes d'informació de la Gerència d'Atenció Primària de Mallorca

3. Anàlisi de dades i de resultats o breu descripció de la pràctica

Des que es va implementar Consulta Jove s'ha incrementat el nombre de CS que ofereixen el programa als CE de la seva zona bàsica de salut, de manera que en el curs 2016-2017 hi havia 36 CS (el 80 % dels de Mallorca) i 50 CE (vegeu el gràfic 1).

Durant aquests tretze cursos hi ha hagut un total de 1.469 jornades de consulta i s'han atès 22.209 joves en 9.257 consultes, 6.182 de les quals (66,9 %) han estat en grup i 3.059 (33,1 %) han estat individuals.

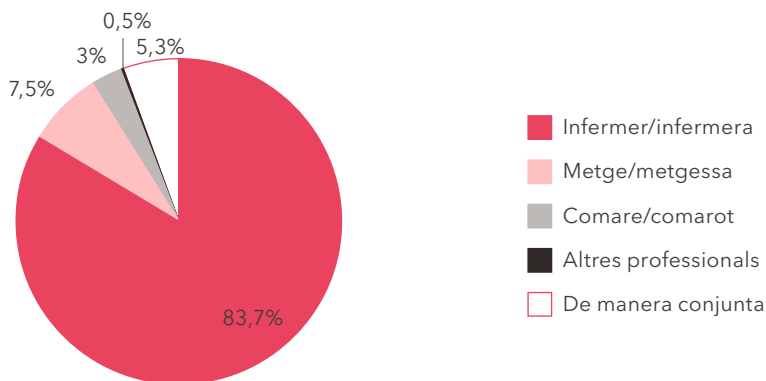
Com es pot observar en el gràfic 2, el 83,7 % de les consultes (7.706) han estat ateses per personal d'infermeria; el 7,5 % (685) per personal mèdic o pediàtric; el 3,0 % (276) per una comare o comarot, i el 0,5 % (49) per

algun altre professional. La resta de les consultes (5,3 %) han estat ateses, majoritàriament, de manera conjunta, per personal d'infermeria i mèdic.

Tot i que en 111 consultes individuals no s'ha registrat el sexe de qui hi acudia, les han visitades 1.841 al·lotes (el 62,4 % del total) i 1.107 allots (el 37,6 %), amb una mitjana d'edat de 14,4 anys (edat més baixa, 11 anys; edat més alta, 25 anys).

Les consultes en grup s'han fet majoritàriament en conjunts de dos, tres i quatre participants i hi han acudit en total 19.150 joves, dels quals 11.008 han estat al·lotes (57,4 %) i 8.222, allots (42,6 %). La mitjana d'edat ha estat de 13,6 anys (edat més baixa, 10 anys; edat més alta, 25 anys.)

Gràfic 2. Professionals que atenen a la Consulta Jove

Font: Sistemes Informació. Gerència Atenció Primària de Mallorca.

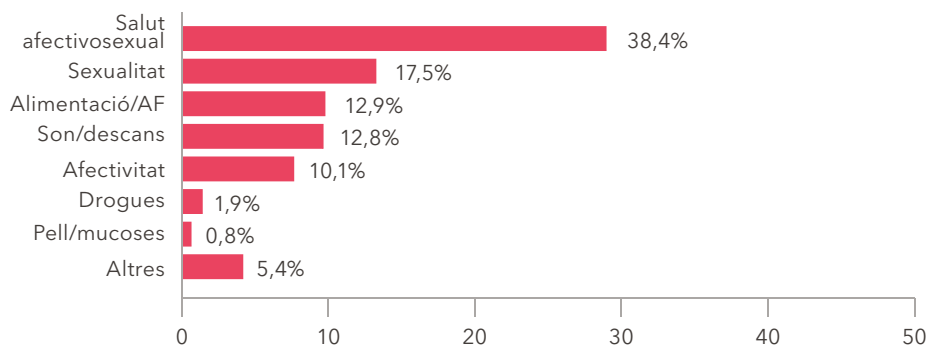
Les consultes han versat sobre 24.176 motius diferents. En el gràfic 3 es poden veure els motius de consulta agrupats per temes.

Analitzam a continuació els dos motius més freqüents de consulta, que fan referència a la salut afectivosexual i als problemes de salut relacionats amb la sexualitat. En el

gràfic 4 es pot observar la tendència d'aquests motius de consulta al llarg del temps: en tots els cursos escolars han estat més freqüents les consultes sobre la salut afectivosexual que les referents a problemes relacionats amb la sexualitat.

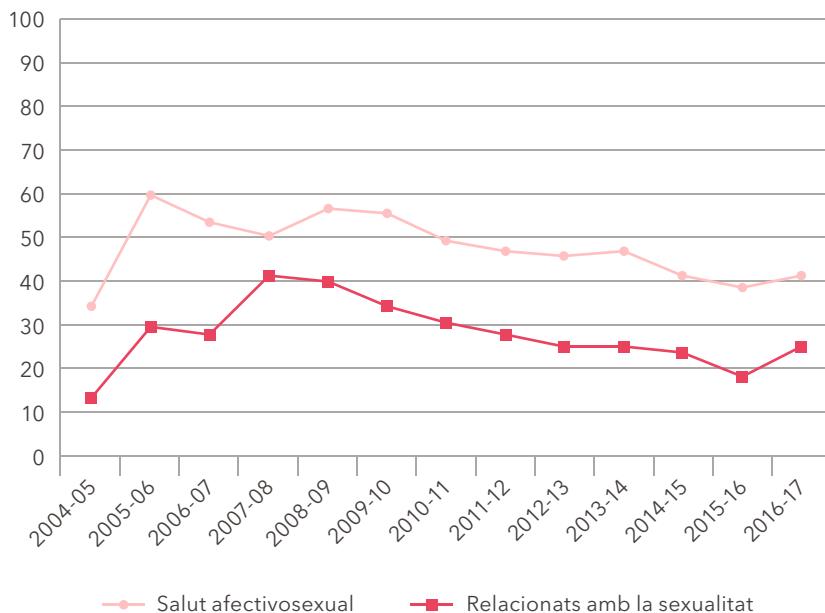
Pel que fa als motius relacionats amb la salut afectivosexual, les

Gràfic 3. Motius de consulta

Font: Sistemes Informació. Gerència Atenció Primària de Mallorca.

Gràfic 4. Evolució per cursos

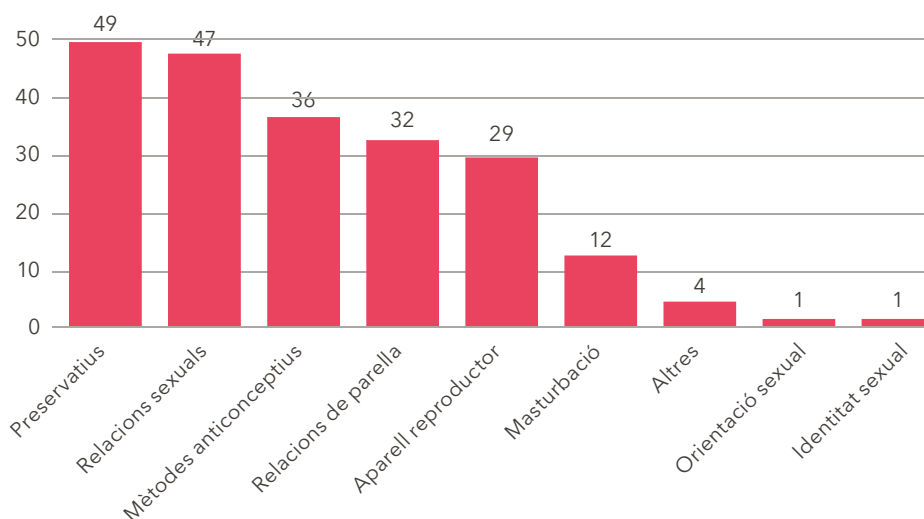
Font: Sistemes Informació. Gerència Atenció Primària de Mallorca.

consultes més freqüents han estat sobre els preservatius, seguides de les consultes sobre les relacions sexuals, els mètodes anticonceptius, les relacions de parella, l'anatomia i la fisiologia de l'aparell reproductor i la masturbació. Les consultes sobre l'orientació i la identitat sexual són menys nombroses, perquè aquests dos motius es varen incorporar al registre de Consulta Jove en el curs 2015-2016; per tant, només es refereixen als dos darrers cursos escolars. Cal destacar que en el grup de motius sota l'etiqueta «Altres» hi ha dues consultes sobre assetjament sexual i una sobre un intent de violació. També hi ha algunes consultes sobre prostitució, erotisme, esterilitat, necrofilia, pornografia i ús de Viagra®,

entre d'altres (vegeu el gràfic 5).

Les al·lotes han consultat més sovint que els al·lots sobre les relacions de parella (el 68,9 % vs. el 31,1 % fetes per al·lots), els anticonceptius (74,4 % vs. 25,6 %) i els preservatius (53 % vs. 47 %), i les diferències respecte dels al·lots han estat estadísticament significatives. Les al·lotes també han consultat més sobre anatomia i fisiologia de l'aparell reproductor, orientació sexual i relacions sexuals, tot i que la diferència amb les consultes dels al·lots sobre aquests temes no ha estat significativa. En canvi, els al·lots han consultat més sobre masturbació (67,7 % vs. 38,3 %) i identitat sexual (70 % vs. 30 %), cosa que denota una diferència significativa.

Gràfic 5. Percentatge de consultes sobre salut afectivosexual

Font: Sistemes Informació. Gerència Atenció Primària de Mallorca.

Pel que fa a les consultes en grup, més de la meitat (53,1 %) han versat sobre els preservatius, seguides per les consultes sobre les relacions sexuals (48,2 %), sobre els mètodes anticonceptius (48,2 %) i sobre l'anatomia i la fisiologia de l'aparell reproductor (30,9 %).

Pel que fa a les consultes sobre la sexualitat, cal destacar que les més freqüents han estat relacionades amb dubtes sobre el cycle menstrual, amb les malalties de transmissió sexual, amb el VIH i la sida, amb l'embaràs i els embarassos no desitjats, i amb els mètodes d'anticoncepció postcoitals, entre d'altres (vegeu el gràfic 6).

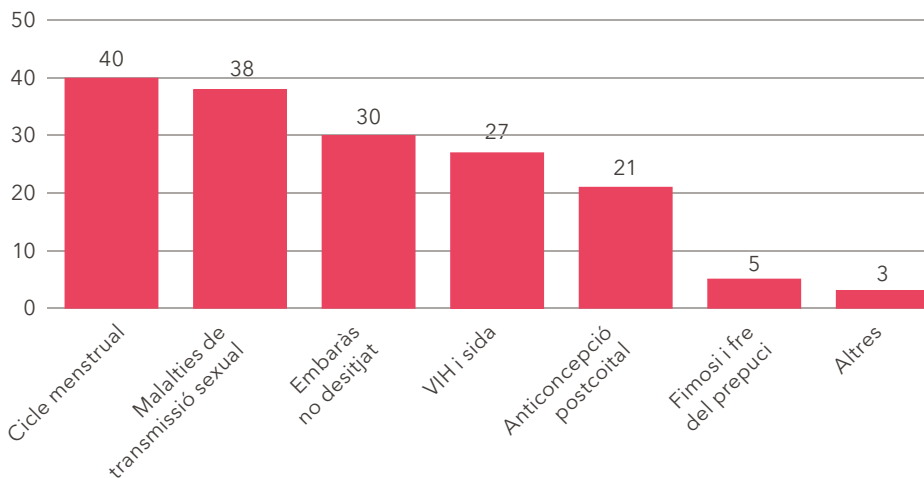
Les consultes individuals han versat, en primer lloc, sobre el cycle menstrual (38,8 %), seguides de les consultes sobre l'embaràs (30,3 %),

sobre les malalties de transmissió sexual (22,9 %) i sobre els mètodes d'anticoncepció postcoitals (18,4 %).

Les al·lotes han consultat més que els al·lots sobre el cycle menstrual (91,3 % vs. 8,7 %), els embarassos no desitjats (82,5 % vs. 17,5 %) i els mètodes d'anticoncepció postcoitals (80,5 % vs. 19,5 %), amb una diferència significativa. També han consultat més sobre les malalties de transmissió sexual, però no de manera significativa. En canvi, els al·lots han consultat més que les al·lotes sobre el VIH i la sida (56,5 % vs. 43,5 %) i la fimosi i el fre del prepuci (92,9 % vs. 7,1 %), amb una diferència significativa.

Les consultes en grup han versat, en primer lloc, sobre les malalties de transmissió sexual (41 %), seguides de les consultes sobre el cycle menstrual

Gràfic 6. Percentatge de consultes sobre problemes relacionats amb la sexualitat

Font: Sistemes Informació. Gerència Atenció Primària de Mallorca.

(40 %), sobre el VIH i la sida (29,7 %) i sobre l'embaràs (29,4 %).

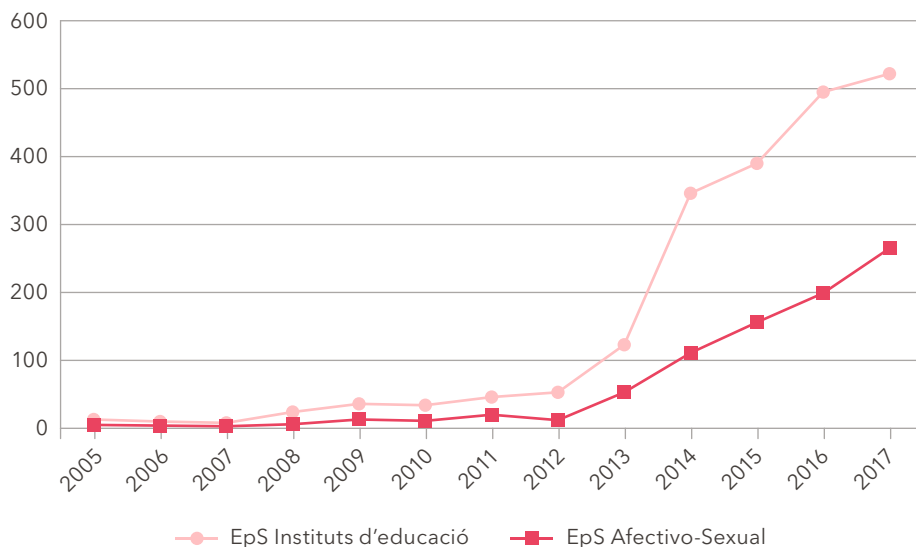
S'han detectat 1.147 problemes, 371 dels quals relacionats amb conductes sexuals de risc, 121 sospites d'embaràs i 107 problemes relatius al cicle menstrual. S'han fet 748 derivacions, 324 d'aquestes han estat a les consultes de medicina de família o de pediatria, 180 a la unitat d'atenció a la dona, 128 a la consulta d'infermeria i 75 a l'equip psicopedagògic del centre educatiu. Només 7 s'han derivat a la consulta de treball social.

Com que es poden fer consultes sobre més d'un tema, tant entre els problemes detectats com entre les derivacions, s'hi ha inclòs algun problema de salut no relacionat directament amb la salut afectivosexual ni amb la sexualitat.

En 2.771 consultes s'ha entregat material educatiu, que consisteix fonamentalment en fullets informatius, preservatius i informació sobre webs.

Des de 2005 es registren les activitats que el CS du a terme al CE assignat, que han augmentat any rere any, especialment des del 2012, tant de manera global com les relacionades amb la salut afectivosexual, com es pot observar en el gràfic 7.

El programa CEPS es va iniciar en el curs 2014-2015 i s'ha mantingut fins ara, per mitjà d'una convocatòria publicada per les conselleries de Salut i d'Educació i Universitat a tots els CE de les Illes Balears.²⁴ Clicant en aquest enllaç es pot descarregar l'informe del curs 2016-2017: <edusalut.org/edusalut/index.php/82-recursos-per-eixos/101-informe>.

Gràfic 7. Activitats d'educació per a la salut als centres educatius

Font: Sistemes Informació. Gerència Atenció Primària de Mallorca.

Durant el curs 2016-2017 es va fer una avaluació participada, amb l'objectiu de conèixer els punts forts i els punts febles del funcionament del programa Consulta Jove, a partir de l'opinió dels professionals implicats (docents i sanitaris), per mitjà de grups focals. Els resultats de l'avaluació es poden consultar en l'informe *Avaluació participativa del Programa Consulta Jove: valoració dels professionals implicats*, disponible en www.ibsalut.es/apmallorca/attachments/article/1435/avaluacio-participada-consulta-jove.pdf.

Conclusions i discussió

Segons la valoració del personal professional implicat (sanitari i docent), el programa Consulta Jove és útil per millorar l'accessibilitat i l'atenció durant l'adolescència, per resoldre dubtes i per dotar el jovent d'eines per millorar la salut pròpia. A més, segons l'opinió –principalment– del professorat, el programa Consulta Jove té un paper amplificador envers les famílies de l'alumnat, de manera que els arriben alguns dels consells que s'hi treballen sobre la salut, tant de manera individual com en grup i també a la classe. Consulta Jove permet detectar problemes de salut –alguns de greus– i moltes vegades donar-hi una resposta amb més antelació que si s'hagués decidit consultar-los als serveis sanitaris. Tant el personal sanitari com l'educador

consideren que el programa CEPS permet integrar totes les activitats relacionades amb la salut i treballar-les de manera més global i coordinada amb la comunitat educativa (Conseilleria d'Educació i Universitat, 2016).

A més de la consulta un dia per setmana, els CS ofereixen als CE activitats de sensibilització i tallers d'educació sobre diferents temes, entre els quals destaquen els relatius a la salut afectivosexual.

Més del 80 % dels CS ofereixen el programa Consulta Jove a algun CE de la seva zona bàsica de salut, però encara no és present a tots els CE de Mallorca. Alguns CS fan un esforç per fer-lo arribar a tots els CE de la seva zona d'influència i, d'aquesta manera, evitar la falta d'equitat per accedir-hi.

La salut afectivosexual i els problemes de salut relacionats amb la sexualitat són els temes sobre els quals consulten més els joves que acudeixen a Consulta Jove, en concordança amb les edats d'inici de les relacions sexuals, tal com consta en la darrera enquesta INJUVE (2016), segons la qual més del 60 % dels joves de 15 a 19 anys ja han tingut relacions sexuals completes (amb penetració), amb una mitjana d'edat –cada vegada més precoç– de 17 anys per a la primera relació sexual. També reflecteix que les al·lotes consulten més que els al·lots sobre temes relacionats amb la salut afectivosexual i que estan més preocupades per la salut pròpia (Ministeri de Sanitat, Serveis Socials i Igualtat, 2017). A més, segons l'enquesta, més del 87 % dels joves de 15 a 19 anys declaren que prenen mesures de protecció durant les relacions sexuals, sense diferència per sexes, i que l'anticonceptiu més

emprat és el preservatiu, sobretot com més joves són. Aquestes dades concorden amb les registrades pel programa Consulta Jove, ja que el primer motiu de consulta són els preservatius, precisament.

Un percentatge gens menyspreable de joves que acudeixen a la Consulta Jove demanen informació sobre el VIH i la sida i sobre malalties de transmissió sexual, cosa que contrasta amb la poca preocupació sobre aquest tema que mostren els joves entrevistats en INJUVE. Això pot ser preocupant, ja que s'ha reduït la percepció de risc de contreure o propagar malalties de transmissió sexual i, en conseqüència, en els darrers anys n'ha augmentat el nombre de casos. En canvi, va en concordança l'increment de les activitats de promoció i educació afectivosexual fetes pels centres educatius, perquè aquestes són les demandes de consulta més freqüents.

Els programes CEPS faciliten que els CE tinguin una visió de conjunt de les activitats de promoció de la salut i que es puguin treballar amb tota la comunitat educativa. Aquest projecte és molt nou a les Illes Balears, si es compara amb altres comunitats autònomes i altres països del nostre entorn, per la qual cosa cal potenciar-lo i millorar-lo durant els propers cursos escolars.

Amb la feina conjunta entre els professionals dels CE, els professionals sanitaris del CS de referència i altres agents comunitaris, tant per mitjà del programa Consulta Jove com de les activitats que se'n deriven (tallers, sessions...), i la integració en el programa CEPS es contribuirà a millorar la salut afectivosexual del jovent escolaritzat a les Illes Balears.

Referències bibliogràfiques

- Aranguren, R., Tomás, A. M. i Ordinas, M. (2016). «Amb tots els sentits». Palma: Direcció General de Salut Pública i Participació. Conselleria de Salut. Recuperat de: <http://www.caib.es/sites/salutsexual/f/231869>
- Acord del Consell de Govern de desenvolupament de programes d'educació per a la salut en els centres educatius. BOIB núm. 78/2002, de 29 de juny. Palma: Autor. Recuperat de: http://www.govern.cat/pres_gov/AppJava/docrel/acord-govern/contingut/download/13987.htm?mode=static
- Llei 44/2003, de 21 de novembre, d'ordenació de les professions sanitàries: BOE núm. 280, de 22 de novembre de 2003. Madrid: Autor. Recuperat de: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=-BOE-A-2003-21340>
- Reial decret 1030/2006, de 15 de setembre, pel qual s'estableix la cartera de serveis comuns del Sistema Nacional de Salut i el procediment per a la seva actualització: BOE núm. 222, de 16 de setembre de 2006. Madrid: Autor. Recuperat de: <https://boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2006-16212>
- Conselleria d'Educació i Universitat. (2018). Convocatòria del Programa de Centres Educatius Promotors de la Salut de les Illes Balears curs 2016/2017. Palma: Autor. Recuperat de: <http://www.caib.es/govern/sac/fitxa.do?codi=2714839&coduo=1725&lang=ca>
- Conselleria d'Educació i Universitat. (2018). Edusalut: centres educatius promotors de la salut de les Illes Balears. Palma: Autor. Recuperat de: <http://edusalut.org/edusalut/index.php/recursos-per-eixos/9-uncategorised/92-portada>
- Conselleria d'Educació i Universitat. (2018). Edusalut: informe curs 2016/2017. Palma: Autor. Recuperat de: <http://edusalut.org/edusalut/index.php/82-recursos-per-eixos/101-informe>
- Conselleria d'Educació i Universitat. (2018). Edusalut: objectius i principis. Palma: Autor. Recuperat de: <http://edusalut.org/edusalut/index.php/objectius-i-principis>
- Conselleria de Salut i Consum. (2010). L'educació per la salut en els centres educatius a partir de projectes intersectorials. Palma: Autor. Recuperat de: <http://www.ibsalut.es/apmallorca/attachments/article/1124/eps-centres-educatius.pdf>

- Direcció General de Salut Pública i Participació. Conselleria de Salut. (2016). Sexe segur i responsable. Palma: Autor. Recuperat de: <http://www.ibsalut.es/apmallorca/attachments/article/1271/Projecte-Sexe-segur-i-responsable-2016.pdf>
- Direcció General de Salut Pública i Participació. Conselleria de Salut. (2017). Sistema d'informació sobre nous diagnòstics de VIH a les Illes Balears. Palma: Autor. Recuperat de: <http://www.caib.es/sites/epidemiologia/f/239718>
- Direcció General de Salut Pública i Participació. Conselleria de Salut. (2003). Pla de Salut de les Illes Balears 2003-2007. Palma: Autor.
- Gerència d'Atenció Primària de Mallorca. (2005). Programa de Consulta Jove en els Instituts d'Educació Secundària. Palma: Autor.
- Institut de la Joventut. (2016). Informe Juventud en España. Madrid: Autor. Recuperat de: <http://www.injuve.es/sites/default/files/2017/24/publicaciones/informe-juventud-2016.pdf>
- Institut de la Joventut. (2013). Jóvenes, economía, noche y fin de semana, salud. INJUVE 2013: 2ª encuesta. Madrid: Autor. Recuperat de: <http://www.injuve.es/observatorio/economia-consumo-y-estilos-de-vida/jovenes-economia-noche-y-fin-de-semana-salud-injuve-2013-2a-encuesta>
- Ministeri d'Educació, Ministeri de Sanitat, Serveis Socials i Igualtat. (2009). Ganar salud en la escuela: guía para conseguirlo. Madrid: Autor. Recuperat de: <http://www.msssi.gob.es/va/profesionales/saludPublica/prevPromocion/promocion/saludJovenes/docs/ganarSaludEscuela.pdf>
- Ministeri d'Educació, Política Social i Esport, Ministeri de Sanitat i Consum. (2008). Guía para las administraciones educativas y sanitarias: Criterios de calidad para el desarrollo de proyectos y actuaciones de promoción y educación para la salud en el sistema educativo. Madrid: Autor. Recuperat de: http://www.msssi.gob.es/va/profesionales/saludPublica/prevPromocion/promocion/saludJovenes/docs/criteriosCalidad2MSC_MEC.pdf

- Ministeri de Sanitat, Serveis Socials i Igualtat. (2017). Encuesta Europea de Salud. Madrid: Autor. Recuperat de: http://www.msssi.gob.es/estadEstudios/estadisticas/EncuestaEuropea/pdf/EESE14_inf.pdf
- Ministeri de Sanitat, Serveis Socials i Igualtat. (2011). Estrategia Nacional de Salud Sexual y Reproductiva. Madrid: Autor. Recuperat de: <http://www.msssi.gob.es/organizacion/sns/planCalidadSNS/pdf/equidad/ENSSR.pdf>
- Ministeri de Sanitat i Consum. (2008). Ganar salud con la juventud. Madrid: Autor. Recuperat de: http://www.msssi.gob.es/ciudadanos/proteccionSalud/adolescencia/docs/jovenes_2008.pdf
- Organització Mundial de la Salut. (2018). Consulta sobre el marco mundial en favor de la salud de los adolescentes. Recuperat de: http://www.who.int/maternal_child_adolescent/topics/adolescence/framework-accelerated-action/es/index3.html
- Organització Mundial de la Salut. (2015). Estrategia Mundial para la Salud de la Mujer, el Niño y el Adolescente (2016-2030): sobrevivir, prosperar, transformar. Ginebra: Autor. Recuperat de: http://www.who.int/maternal_child_adolescent/documents/women-deliver-global-strategy/es/
- Organització Mundial de la Salut. (2018). Salud de los adolescentes. Recuperat de: http://www.who.int/topics/adolescent_health/es/
- Schools for Health in Europe. (2018). SHE Network. Recuperat de: <http://www.schools-for-health.eu/she-network>